

SUOMEN VAUNUHISTORIALLINEN SEURA RY - VAGNSHISTORISKA SÄLLSKAPET I FINLAND RF
Perinneajot Malmgårdissa – Traditionsåkning på Malmgård 25.5.2024

Kuva Timo Yli-Holto

Suomen Vaunuhistoriallinen Seura viettää 15-vuotisjuhliaan vuonna 2024.

Malmgårdin kartanon perinteikäs puistomiljöö tarjosi hienot puitteet juhluvuoden perinneajoille toukokuun 25. päivänä.

Kartanon historia ulottuu 1600-luvulle asti. Se on ollut saman suvun omistuksessa jo yli 400 vuotta. Nykyinen isäntä kreivi Henrik Creutz edustaa 13. sukupolvea.

Seura on hyvin kiitollinen mahdollisuudesta järjestää juhluvuoden perinneajot juuri Malmgårdissa.

Kuva Viola Kantola

Malmgårdin omaan vaunuhistoriaan saimme perehtyä suomalaisen vaunukulttuurin kävelevän tietosanakirjan ja syvällisen näppituntuman omaavan, Kiesimestarien Jenni Mäntysen opastuksella.

Hän kertoi Malmgårdin museon vaunuista, niiden historiallisesta käytöstä, valmistajista, valmistustekniikoista ja muista hienouksista perinneajojen yleisölle.

Kuva Malmgård

Paikallishistoriaa Kirkkonummelta

Kirkkonummelainen ratsastustalli Ratsutila Wikner ja ratsastusseura KyIF Ratsastus järjestävät vuosittain retken jäsenilleen. Tänä vuonna innostuttiin Vaunuhistoriallisen seuran Perinneajoista. Valjakoiden perinneajoteemana oli Porkkalan Parenteesi. Toisen maailmansodan jälkeen Porkkalanniemeä ympäröinyt alue jouduttiin rauhansopimuksen mukaisesti vuokraamaan Neuvostoliitolle 50 vuodeksi. Alueen noin 7 000 asukasta kotieläimiseen määrättiin evakuoitavaksi vain kymmenessä päivässä syyskuussa 1944. Ensin oli sato korjattava. Varusmiehet, lotat, ystävät ja sukulaiset auttoivat tässä valtavassa työssä. Vasta kun sato oli ajettu talteen, saatiin lupa siirtää huonekaluja, työkaluja ja koneita.

Valjakoiden tarinoiden kehyksenä oli Hans Öfverströmin syyskuussa 1944 kirjoittama kouluessee. Hän oli tuolloin 17-vuotias.

Kuva Timo Yli-Hollo

Sadonkorjuun ajurina on Claudia Johansson ja mukana kävelee vaunuavustajia. Lastina vaunuissa monenlaista satoa. Vetohevosena on shetlanninponi Ville.

Muistan, että kun olin saanut lastini valmiiksi lähtöä varten, menin jälleen kerran tyhjään kotiin. Vasta nyt tunsin, miten surullista oli lähteä kotoa. Keittiössä vanhempani ja siskoni olivat valmiina lähtemään. Ruoka oli jo lähetetty pois, mutta muutama reikäleipä oli jäljellä. En usko, että kenelläkään oli nälkä, mutta sillä tavoin he yrittivät hillitä itseään tuona järkyttävänä hetkenä. Äitini antoi minulle palan, mutta kun en halunnut ottaa sitä hän sanoi, Laita se taskuusi, on pitkä matka ennen kuin pääsemme perille. Vasta nyt tajusin miten kallisarvoinen ja rakas koti on. Sitten menin ulos keittiön kautta ja suljin oven viimeisen kerran, tällä kertaa sitä ei tarvinnut lukita, minulla ei ollut enää mitään asiaa tänne, minulla ei ollut oikeutta avata sitä enää. Sitten menin talliin valjastamaan hevosen.”

”Työntekijöistä oli kova pula. Osa naisista lähetettiin heti perunapellolle. Vehnä ja kaura piti puida, samalla kun kellarit, vintit ja liiterit piti tyhjentää ja siivota vuokralaisia varten. Äidin vastuulla oli ruoan järjestäminen kaikille tilan vapaaehtoistyöhön osallistuville. Ruokaa keitettiin pesutuvassa 200 litran kattilassa. Keittoa varten teurastettiin kaksi hiehoa ja lammas, siitä huolimatta väki oli tyytymätön luulimeen. Maitoa kului 150 litraa päivässä. Vapaaehtoisia kestitettävänä oli noin 80–90 henkilöä päivittäin.”
”Nyt kun evakuointi oli todellisuutta ja kaikki oli siirrettävä, ensimmäisenä piti miettiä evakuointialueen ulkopuolista paikkaa, jonne voisi viedä sekä eläimiä että irtainta omaisuutta. Maatilalla riitti töitä. Kaikki ladot ja ullakot oli tyhjennettävä, ja työkaluja oli paljon. Pahinta oli kuitenkin lehmien kuljetus. Autojen puutteen vuoksi autojen käyttö eläinten kuljettamiseen oli yleensä kielletty.”

Kuva Timo Yli-Hollo

Muutto, ajurina on Cecilia Eklund. Vaunut ovat Leena Sihvon työntökärryistä suunnittelemat ja valmistamat. Ne omistaa Liia Merimaa Lahden seudulta.

Kuin entisinä aikoina...

Kuva Timo Yli-Hollo

Tarja Ikävalko ajurina ja vetohevosena knabstrupinhevonen, ruuna Knab-Star af Nollund.

Vaununa on eteläruotsalainen jahtivaunu, arviolta noin 100 vuotta vanha. Jahtivaunu lasketaan vapaa-ajan vaunuihin. Niitä on käytetty jahtimatkoilla ja kaikenlaisilla ryyppyreissuilla. Vaunut ovat korkeita, jotta ajuri näkee ajella pöpeliköissä. Varsin usein vaunuissa on varattu tilaa saaliille tahi koirille.

Tällä kertaa mentiin hienosti, kyydissä oli itse Malmgårdin isäntä, kreivi Henrik Creutz.

Karjalaista kiesintekotaitoa

On vuosi 1905 ja paluumatkalla Viipurista ovat eteläpohjalaisen kartanon pehtoori Antti Isotalo, seuranaan neiti Anniina Valtonen. Viipurista hankitut kiesit kiiltelevät uutuuttaan, kun he matkallaan ajavat tapaamaan Malmgårdin isäntää, kreivi Creutzia.

Sattumoisin nimittäin tiedetään, että eräs maisteri Svinhufvud olisi Linnassa vierailulla, koska osallistuu hirvijahtiin. "Affärd till elgjakt på Malmgård" oli Päivälehdessä sivulla kuvassa lukenut. Pehtoorin on määrä tuoda puhemies Svinhufvudille tärkeä viesti Kauhavan vallesmannilta liittyen jollain tapaa Suomen suuriruhtinaskunnan tulevaisuuteen. Viestin sisältö on salainen, mutta jossain oli kuultu mainittavan sana 'kapina'.

Petri Luoto ajurina ja Leevi Lennokas vetohevosena, vaunuavustaja on Sari Vainio. Vaunut ovat 120-vuotiaat valkjärveläiset kiesit ajalta, jolloin Valkjärvi kuului Viipurin lääniin. Ajurin vaatetus on tarinan mukaisesti eteläpohjalainen.

Kuva Timo Yli-Hollo

Pikkuponeillakin kelpaa mennä

Kuva Timo Yli-Hollo

Bamselan kartanon nuori neiti huomasi ulos kirmatessaan, että isän seurueelle virvokkeita varten varatut pullot olivat lasiverannan pöydällä helteen lämmittämänä. Isä oli aamulla valjastanut hevoset jahtivaunun eteen ja lähtenyt metsästysseurueensa kanssa metsäkaurisurosta pyytämään. Nuori neiti haki kellarista herukkamehua sekä kotikaljaa ja pakkasi virvokkeet omaan pieneen vaunuunsa, jonka eteen valjasti vanhan, viisaan ja luotettavan Aatu-poninsa. Nuori neiti suuntasi kohti Bamselan metsästysmajaa ja toivoi ehtivänsä sinne ennen metsästysseuruetta yllättääkseen isänsä.

Ajurina Ronja Pimiä, 8 v ja shetlanninponi Wyatt Earp, eli Aatu, 22 v. Kävelevä vaunuavustaja Taija-Tuulia Tammelin, joka on myös Aatun omistaja.

Vaunut ovat uudistuotantoa, Kanadassa valmistetut ja kokopuiset - pian parikymmentä vuotta vanhat.

Perhe nauttimassa kesäpäivästä kartanon puistossa ponilla ajaen. Osallistuimme tyttöporukalla vuonna 2017 Honkolan kartanon perinneajoihin teemalla "Looking for Mr Darcy".

Täällä Malmgårdissa taitaa olla jatko-osa, "Seitsemän vuotta myöhemmin".

Vuoden 2017 ajojen kertomus aikoinaan taisi olla lähes oikeassa, kun se arveli Mr Darcyn siellä Honkolan mailla jossain olleen. Mr Darcyn ensitapaaminen ei ollut täysin ongelmaton Jane Austeninkaan tarinassa. Rakkaussuhde näyttää nytkin kehittyneen hitaasti ...

Saila Salonen ajurina ja shetlanninponiruuna Reinilän Johannes, 26 v. Vaunuavustajat ovat Eea Salonen, 3 vuotta ja Frans Salonen, melkein 2 vuotta.

Vaunut ovat Etolan ponigigit, joihin on tehty uudet puuosat. Valjaat ovat Pfiffin Vario-mallia.

Kuva Timo Yli-Hollo

Kuva Timo Yli-Hollo

Nuori Milla-neiti on valjastanut lempiponinsa vaunujen eteen ja piika Janice on päässyt mukaan ajelulle. Kaksikko on matkalla piknikille Malmgårdin kartanon maille. Kaunis ilma on houkutellut myös paljon muita vierailijoita kartanolle.

Valjakko käy paljon piknikeillä ja eväät ovat aina reissujen kohokohta. Myös porkkanat on muistettu pakata mukaan ponille.

Ajuri Milla Illman ja shetlanninponitamma L.P. Namu (Namu), 24v. Vaunuavustajana istuu Janica Illman. Vaunut ovat Roslagsvagnarin valmistamat rockardit, jotka ovat uudistuotantoa.

Kuva Timo Yli-Hollo

Anna Vilkkö ja shetlanninponi velipuolet Tallbos Gameboy ja Tallbos Gambler. Vaunuavustajana on Remi Pimiä.

Vaununa valjakolla on ECC Exclusive Spider Small pony, jotka tiettävästi ovat ainoat laatuaan. Vaunut ovat uudistuotantoa. Vaunuilla voi ajaa pari- ja nelivaljakkoa sekä hieman isompaa yksikkövaljakkoa.

Historiallista vaunuloistoa

Kuva Timo Yli-Hollo

Niihin aikoihin, kun nämä vaunut olivat uudet, oli naisten asema ja oikeudet Suomessakin hyvin toisenlaiset. Siksi ajuri pukee tänään päähänsä harmaan päähineen, joka on merkinä siitä, että hän omistaa valjakkonsa itse. Tämä ei ollut itsestään selvää menneiden sukupolvien naisille.

Tänä päivänä rouva Honkimaa voi tehdä itsenäisen ajelun omalla valjakollaan, milloin ja minne parhaaksi näkee - vaikka äänestämään.

Ajuri Viivi Honkimaa ja suomenhevosruuna Epeli Huisko. Vaunuavustaja Milka Kurkisu. Vaunut ovat ruotsalaiset Victoria-vaunut vuodelta 1902.

Arvoisa Kreivi Creutz,

Pahoitellen olen estyneenä saapumaan sovittuna aikana sairastuttuani kihtikohtaukseen. Lähetän vaimoni tuomaan tilaamaanne metsästyskivääriä, kuten oli sovittu toukokuun loppuun mennessä. Pääsette ottamaan tuntumaa aseeseen ennen jahtien alkamista.

Ilmoittanette viipymättä moitteista mitä huomaatte käytössä, suvena ehdin vielä tekemään viimeiset parannukset. Aseesta on tarkastettu rihlat, iskuri on huollettu, tukki vahattu ja laitoin mukaan myös lataamiani uusia patruunoita, jotka ovat ensiluokkaisia hirvelle.

*Parahin terveisin,
Aseseppä Ericsson*

Högaktade greve Creutz,

Påtvingad av ett akut giktutbrott meddelar jag härmed min beklagan över att ha förhindrats att anlända enligt förutbestämd tidtabell till ärevördiga Malmgård. Enligt överenskommen leverans i slutet av maj månad sänder jag det av Er beställda jaktgeväret sålunda med hjälp av min hustru. Härmed erbjudes ni tillfälle att bekanta Er med vapnet innan jaktsäsongens inledning.

Vänligen meddela eventuella, under vapnets användning framkomna defekter eller funktionsstörningar omgående, varvidlags korrigeringar kan åtgärdas under sommaren. Vapnets räffling har inspekterats, slagstiften har besiktigats och stocken har oljats. Jag har även inkluderat egenhändigt laddad ammunition som lämpar sig utomordentligt för fällande av älg.

*Vördnadsfullaste hälsningar,
Vapensmed Ericsson*

Kuva Timo Yli-Hollo

Heidi Mäkinen ja suomenhevosruuna Pikku-Epeli. Vaunuavustaja Saara Kosonen, 10 v. Pikku-Epelin omistaa Eva Sandbäck-Pajunoja. Vaunut ovat yli satavuotiaat tanskalaiset kiesit, jotka on entisöinyt Jenni Mäntynen, Kiesimestarit.

Kuva Timo Yli-Hollo

Maija Rähkä ja knobstrupinhevonen, ruuna Sartors Digster "Diggy". Vaunuavustajat Jaana Lindfors ja Heidi Krüger. Vaunumalli on mylord ja, kuten tarinassa kerrotaan, peräisin Ludvig Nobelin verstaalta Pietarista 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta.

Tre hedersdamer från Lemsjöholms herrgård i Askaiskommun anländer till Malmgård för att beundra det magnifika nyrenässansslottet och för att överföra hälsningar från ägaren av Lemsjöholms gård lantdagsman, friherre August Gabriel von Haartman till godsägare, lantdagsman och guvernör greve Carl Magnus Creutz.

Damerna valde för färden en lätt, fyrhjulig mylord-vagn. Vagnen är tillverkad i Alfred Nobels brors, Ludvig Nobels mekaniska verkstad i S:t Petersburg. Den nya konstruktionen av vagnshjulen i järn med gummiklädd slityta är Ludvig Nobels uppfinning. Dessa tar inte lika lätt skada som ett traditionellt trähjul på de söndriga och gropiga vägarna eller kullerstensgatorna. Vagnen är främst avsedd för stadsbruk, men i herrgårdsparken och på välskötta vägar är den ett utmärkt fortskaffningsmedel och lätt att ta sig in i även med breda kjolfällar.

Alfred Nobel ägde en liknande mylord-vagn med dynamodrivna elektriska körljus - den första i sitt slag - 1882.

Kolme arvon rouvaa Askaisten kunnassa sijaitsevasta Lempisaaren kartanosta on saapunut ihailemaan Malmgårdin upeaa uusrenessanssi-linnaa ja tuomaan tilanomistaja ja valtiopäivämies kreivi Carl Magnus Creutzille terveiset Lempisaaren kartanon omistajalta valtionpäivämies, vapaaherra Carl August Gabriel von Haartmanilta.

Rouvat valitsivat ajopelikseen kevyen mylord-tyyppisen nelipyörävaunun. Vaunu on valmistettu Ludvig Nobelin - Alfred Nobelin veljen - mekaanisessa verstaassa Pietarissa.

Vaunun pyörien uudenlainen konstruktio on Ludvig Nobelin keksintö. Uudentyyppinen rautainen, kumipäällysteinen pyörä ei rikkoudu kuoppaisilla teillä tai mukulakivikaduilla yhtä helposti kuin perinteinen puinen pyörä. Vaunu on pääasiallisesti kaupunkikäyttöön tarkoitettu, mutta kartanoiden puistoissa ja hoidetuilla teillä se on mitä mainioin kulkupeli, johon on helppo nousta leveidenkin hameenhelmojen kanssa. Alfred Nobel omisti samanlaisen mylord-vaunun, johon oli asennettu dynamolla toimivat sähköiset ajovalot - ensimmäiset laatuaan - vuonna 1882.

